

A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban

Bevezetés

A szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvényt 2001. június 19-én fogadta el a magyar Országgyűlés. Ez az első olyan jogszabály, amely a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyaroknak biztosított eddigi támogatások és kedvezmények, valamint a jövőben nyújtandó támogatások rendszerének biztosít keretet. A státustörvény néven ismertté vált jogszabály élénk érdeklődést váltott ki a romániai nyilvánosság szereplőinek körében, óriási visszhangot keltve a romániai sajtóban is.

Vizsgálatom tárgyát a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény sajtóban való megjelenítése képezi, valamint annak elemzése, hogy a politikai történések bemutatása mennyire változik - ha beszélhetünk elmozdulásról a törvénnyel kapcsolatos román politikai diskurzusban - a különböző napilapokban.

A kutatás módszertanáról

Jelen vizsgálat tárgyát négy országos román napilapnak a 2001. június és 2002. február közti időszakban szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvénnyel kapcsolatban megjelent írásai képezik. A vizsgálat nem tér ki arra, hogy a különböző sajtóorgánumban megjelentetett írások miként tükrözik azt, amit a politikai történések sorozataként értelmezett valóságként definiálhatunk, nem célozom bemutatni azt, hogy az egy adott jelentést hordozó politikai történések és nyilatkozatok valóság tartalma miként reflektálódik a sajtóban. A politikai történések mindegyike, legyen az nyilatkozat vagy jogszabály, lehetőséget ad egyéni, szubjektív szempontok alapján kiválasztott kritériumok szerint történő értelmezésre. Ezért tartom fontosnak hangsúlyozni, hogy a vizsgálat célja azt bemutatni, hogy a négy kiválasztott sajtóorgánumban megjelent cikkek egymáshoz viszonyítva miként mutatják be a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos eseményeket, nem értelmezve azt, hogy a megjelent írások az általam valóságként definiált történések bemutatásában milyen mértékben épülnek az adott esemény valóság tartalmára.

A kiválasztott napilapok: Adevarul, Cotidianul, Curentul és Evenimentul Zilei. Az Adevarul és az Evenimentul Zilei a két legnagyobb példányszámú romániai napilap¹, míg a két másik napilap kiválasztásánál az elsődleges szempontot az Adevarultól eltérő politikai irányultság jelentette.²

A vizsgált időszak a 2001. június és 2002. február közti periódust foglalja magában. 2001. június 19-én fogadta el a magyar Országgyűlés a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvényt, Románia esetén 2002. január 21-én kezdték meg működésüket a törvény gyakorlatba ültetését segítő tájékoztató irodák. Másrészt, ez az időszak tartalmazza a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos fontosabb történéseket: a törvény elfogadását,³ az Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Bizottságának (a továbbiakban Velencei Bizottság) jelentését, a Magyar-román egyetértési nyilatkozat (a továbbiakban Orbán-Nastase egyetértési nyilatkozatként is használom) aláírását,⁴ valamint a törvény hatályba lépését. Az adatgyűjtés során kéthetes periódusra bontva vizsgáltam a megjelent cikkeket, utólag ezt az elemzés szempontjából megfelelőbbnek tartottam egyhónapos időszakokra összevonni, azzal a megjegyzéssel, hogy néhány hónap esetén indokoltnak tartom bemutatni a kéthetes bontást is, tekintettel az adott időszakra jellemző kiugró esetszámra.

A vizsgálat alapegységét a cikk jelenti, műfaji besorolásra való tekintet nélkül.⁵ Minden olyan cikk bekerült az elemzésbe, amely a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos információt tartalmazott, abban az esetben is, ha az adott cikk más események vonatkozásában említette azt. Különálló cikkek tekintetében az egy főcím alatt megjelenő, eltérő szerzők által megjelentetett írásokat.

Az adatgyűjtés három fő szempont alapján történt, ennek logikája alapján történik a továbbiakban a vizsgálat során nyert adatok értékelése is.

Az első szempont az egy adott periódusra (egy hónapra) jellemző *esetsűrűség*, a különböző újságokban megjelent cikkek számának nyomon követése és ezek egymáshoz viszonyított arányának bemutatása, valamint az egyes napilapokban megjelent cikkek arányának időbeli alakulása.

A második szempontot a cikkek *szerzői magatartás* alapján történő besorolása jelentette. Eredetileg a pozitív, negatív és semleges kategóriák alapján kezdtem el vizsgálni a cikkeket, utólag indokoltam tartottam két kategória összevonását. Mivel a kedvezménytörvényt pozitívan értékelő cikk elenyésző számban jelent meg, a pozitív és semleges kategóriát indokoltam tartottam összevonni, és csak egy, "semleges"⁶ kategóriát használni.

Negatív szerzői viszonyulásként értelmeztem azokat a cikkeket, amelyekben egy adott szerző a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos különböző történéseket támadó vagy elítélő hangnemben mutatta be. Semleges kategóriába tartoznak azok a cikkek, amelyek a törvénnyel kapcsolatos történéseket nem minősítik, tehát értékelés nélkül mutatnak be eseményeket, illetve az a nagyon kisszámú eset, amely a kedvezménytörvényt pozitívan minősíti. Az egyik legnagyobb dilemmát az jelentette, hogy a híryanag besorolható-e vagy sem valamilyen szempont szerint. Mivel a híryanagnak természetét tekintve semleges hangvételnél kellene lennie, eredetileg ezeket a cikkeket nem kívántam besorolni. A vizsgált napilapokban azonban a hír és a vélemény nem válik szét, a történéseket nagyon gyakran olyan kommentárok és társítások kontextusában mutatják be, amelyek nem szorítkoznak a híryanag egyedüli releváns kérdéseinek ("Ki?", "Mit?", "Mikor?", "Hol?", "Miért?", "Hogyan?") bemutatására, illetve a történést adott kontextusához viszonyítva olyan többletinformációt tartalmaznak, amelyek az adott történést túlmutató értékítéletet hordoznak.

A vizsgálat harmadik elemzési szempontját a napilapokban megjelent cikkek valamely kulcsszó szerinti besorolása jelentette. Valamely cikk akkor került besorolásra, ha értelmező/értékelő szerzői magatartás határozta meg. Nem tartottam indokoltnak a besorolást, és nem is értelmeztem azokat a cikkeket, amelyek hírszerűen mutatnak be eseményeket, szerzői kommentár nélkül. Szintén nem kategorizáltam azokat a cikkeket, amelyek a kormányzópárt (PSD) és az RMDSZ viszonyát,⁷ politikai egyezségeiket a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos történésekkel összekapcsolva mutatják be;⁸ sem a kormányzópárt és az ellenzéki pártok közti vitákat, hiszen ezek elsősorban a kormányzópárt által a kedvezménytörvény kapcsán folytatott külpolitikát értékelték. A kulcsszavak a vizsgált periódus egészére azonosak, mivel így lehet nyomon követni az egyes témák jelenlétének mértékét a különböző időszakokban. Vannak továbbá olyan periódusok, amelyek esetén az általam a vizsgálat egészére használt kulcsszavaktól eltérő témák dominálják a sajtót, ezekről viszont azt kell mondanom, hogy epizódszerűek, legfeljebb két hét alatt lecsengenek.

Egy cikket egy kategóriába soroltam be,⁹ annak függvényében, hogy mely összetevő jelenik meg leghangsúlyosabban az adott írásban. A következőkben bemutatom az általam használt kulcsszavakat, illetve azt, ahogyan meghatároztam őket:

- Területen kívüliség: a kedvezménytörvénnyel kapcsolatban egyik leggyakrabban használt kifogás, hogy extrateritoriális elemeket tartalmaz, azaz a jogszabály hatálya áttérjed egy másik állam területére, sértve annak szuverenitását.¹⁰
- Diszkrimináció: a kedvezménytörvény diszkriminatív jellegű, mivel etnikai alapon különböztet meg román állampolgárokat,¹¹ és oktatási, kulturális tartalmat meghaladó kedvezményeket is biztosít.
- Magyarosítás eszköze: egyrészt a Magyar Hozzá tartozói igazolvány révén,¹² másrészt a Magyar igazolvány birtokosainak járó kedvezmények arra késztetnének bizonyos személyeket, hogy magyar nemzetiségűnek vallják magukat.¹³
- Konzultáció hiánya: a román politikai közélet szereplői által a kedvezménytörvény kapcsán egyik leggyakrabban hangoztatott ellenérv az volt, hogy Magyarország a szomszédos államokkal való előzetes konzultáció nélkül hozta meg a törvényt, megsértve ezáltal a két állam között létező kétoldali megállapodásokat, a jóhiszeműség és a jószomszédság elvét.
- Európai Unió (a továbbiakban EU) normák sérelme: a román kormány szerint a kedvezménytörvény nincs összhangban az Európai Unió jogrendjével és törvénykezési gyakorlatával.¹⁴
- Revizionizmus: a magyar államot azzal vádolták, hogy a kedvezménytörvény meghozatalával a nemzeti egység létrehozásának álmát követi; megjelenik a trianoni békeszerződés aláírását követően Magyarországtól elcsatolt

országreszek, különösen Erdély féltése.

A megjelent cikkek elemzését a fent leírt szempontok alapján végeztem el, külön pontosítva azokban az esetekben, ahol - a számok ismeretében - valamely elemzési módszer ezt megköveteli.

Az adatok elemzése

Az adatok elemzésekor az első szempont az esetsűrűség volt. A 2001. június és 2002. február közti időszakban összesen 629 kedvezménytörvénnyel kapcsolatos cikk jelent meg, 230 az Adevarulban, 121 a Cotidianulban, 205 a Curentulban és 73 az Evenimentul Zileiben. A cikkek hónapok szerinti megoszlását napilaponként lásd az 1. táblázatban.

1. táblázat

A cikkek hónapok szerinti számbeli megoszlása napilaponként

Időszak	Napilap				Összes
	Adevarul	Cotidianul	Curentul	Evenimentul Zilei	
Június	51	17	42	14	124
Július	44	22	36	10	112
Augusztus	15	16	14	8	53
Szeptember	9	10	15	3	37
Október	41	23	27	14	105
November	24	8	20	9	61
December	13	18	20	4	55
Január	20	6	21	6	53
Február	13	1	10	5	29
Összes	230	121	205	73	629

Már a pusztán számadatokból is kiderül, hogy a vizsgált időszakon belül voltak olyan periódusok, amelyekben a kedvezménytörvénnyel kiugróan magas számú cikk foglalkozott. A cikkek havi arányának megoszlását lásd a 2. számú táblázatban.

2. táblázat

A cikkek hónapok szerinti aránya napilaponként

Időszak	Napilap				Összesen
	Adevarul	Cotidianul	Curentul	Evenimentul Zilei	
Június	22,17	14,05	20,49	19,18	19,71
Július	19,13	18,18	17,56	13,70	17,81
Augusztus	6,52	13,22	6,83	10,96	8,43
Szeptember	3,91	8,26	7,32	4,11	5,88
Október	17,83	19,01	13,17	19,18	16,69
November	10,43	6,61	9,76	12,33	9,70
December	5,65	14,88	9,76	5,48	8,74
Január	8,70	4,96	10,24	8,22	8,43
Február	5,65	0,83	4,88	6,85	4,61
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Ha a különböző napilapok esetén az egyes időszakokban megjelenő cikkek arányát vizsgáljuk, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos cikkek száma nagymértékben annak függvénye, hogy az adott időszakban történik-e olyan nagyságrendű politikai esemény, amelyről úgymond "érdemes" írni. Vagyis a kedvezménytörvény a sajtó számára csak akkor téma, ha az a politikai közélet napirendjén is szerepel. Ez világosan nyomon követhető, ha azokat a hónapokat vizsgáljuk, amelyekben a kedvezménytörvény gyakorlatba ültetését jelentős mértékben befolyásoló események történtek. A politika és a sajtó ilyen mértékű szoros kapcsolata a politikai nyilvánosság szereplői számára lehetőséget biztosít arra, hogy a különböző politikai érdekeltségek mentén valóságos "sajtkampányt" folytassanak a kedvezménytörvény kapcsán.

Ha az arányokat vizsgáljuk, kiderül, hogy a legtöbb cikk júniusban jelent meg, az összes cikkek 19,71%-a, és a Cotidianult kivéve minden napilap esetén júniusban a legmagasabb az aránya a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos írásoknak. Mint ismeretes, a magyar Országgyűlés 2001. június 19-én fogadta el a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvényt. A román sajtóban a törvény elfogadását követően robbanásszerűen megnövekszik az ezzel kapcsolatos írások száma, ez azért is érdekes jelenség, mivel a hirtelen megnőtt érdeklődés a megfigyelőben azt

az érzést kelti, mintha a román politika és sajtó akkor "fedezte volna fel" a kedvezménytörvényt, holott a magyar Országgyűlés április 19-én kezdte meg a törvény vitáját, és ezt rengeteg előkészítés előzte meg. Érdeemesnek tartottam bemutatni az egyes napilapokban megjelent cikkek kéthetes bontását júniusban - a számuk önmagukért beszélnek (3. táblázat).

3. táblázat

Megjelent cikkek száma júniusban

Időszak	Napilap				Összesen
	Adevarul	Cotidianul	Curentul	Evenimentul Zilei	
2001. június 1-15.	8	1	13	0	22
2001. június 16-30.	43	16	29	14	102
Összesen	51	17	42	14	124

Júniustól kezdődően a kedvezménytörvény kapcsán megjelenő cikkek száma fokozatosan csökken, majd októberben jelentkezik az újabb csúcspont, egészen pontosan október második felében, amikor megjelenik a Velencei Bizottság jelentése. Az októberben megjelenő cikkek kéthetes periódus szerinti bontását a 4. táblázat tartalmazza.

4. táblázat

Megjelent cikkek száma októberben

Időszak	Napilap				Összesen
	Adevarul	Cotidianul	Curentul	Evenimentul Zilei	
2001. október 1-15.	7	7	9	1	24
2001. október 16-31.	34	16	18	13	81
Összesen	41	23	27	14	105

A kedvezménytörvény szempontjából meghatározó hónap december is, ugyanis december 22-én írják alá a jogszabály romániai gyakorlatba ültetését szabályozó magyar-román egyetértési nyilatkozatot. Decemberben ismét megnövekszik a témával kapcsolatos cikkek száma, de ez már napilaponként változik. Ezt legjobban az egyes napilapokban megjelent cikkek számának havi arányának alakulásával lehet nyomon követni. Az egy adott időszakra jellemző esetsűrűség napilaponkénti összehasonlításához indokoltnak tartottam a cikkek arányából kiindulni, mivel ez pontosabban mutatja be azt, hogy az egyes periódusokra az összesen megjelent cikkeknek milyen aránya jellemző. A cikkek havi arányának alakulását az 1. számú ábra tartalmazza.

1. ábra: Megjelent cikkek aránya hónapok szerinti bontásban

Ha az egyes napilapokban megjelenő cikkek arányának időbeli alakulását követjük nyomon, az adatok fényében kimutatható, hogy a vizsgált időszak kezdetén a napilapok politikai beállítottságától függetlenül a megjelenő cikkek jelentős figyelmet tulajdonítanak a kedvezménytörvénynek. Decembertől kezdődően a téma jelenléte a sajtóban már nem a román és a magyar kormány közti tárgyalások és megegyezés kérdése, hanem annak függvénye, hogy milyen az illető napilap kormánypárthoz való viszonya. Míg a Cotidianul esetén a decemberben megjelenő cikkek aránya ismét megnő, a Curentul esetén pedig az előző hónapéval azonos szinten marad, az Adevarul és az Evenimentul Zilei esetén a június-december közti időszak második legalacsonyabb értékét éri el. Véleményem szerint ez a Cotidianul esetén azzal magyarázható, hogy a Cotidianul ellenzéki napilapnak számít, így a két kormány közti tárgyalások alakulásától függetlenül érdeke a témát napirenden tartani. Az Adevarul esetén a napilap többé-kevésbé kormánypárti beállítottságával magyarázható, hogy decemberben jelentősen lecsökken a megjelenő cikkek száma, hiszen a román kormány a decemberben aláírt egyetértési nyilatkozatot a román külpolitika egyértelmű győzelmeként értékeli, és mint ilyen, a január-február közti időszakban a román politika napirendjéről gyakorlatilag lekerül a kedvezménytörvény. Az Evenimentul Zilei esetén a napilap szerkesztési logikájából kifolyólag a kedvezménytörvény csak akkor téma, ha az egyfajta szenzációként hat. A Curentul nagyrészt azonos szinten tartja a témát, ami a lap inkább ellenzéki, de nagyrészt semleges beállítódásával magyarázható.

Januártól kezdődően jelentősen megcsappan a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos cikkek száma, nagyon enyhe növekedés január második felében mutatható ki,¹⁵ ezt követően gyakorlatilag egyetlen újságban sem téma.

A második elemzési szempontot a napilapokban megjelenő cikkek szerzői magatartás alapján történő vizsgálata képezte. Az elemzett időszakban a 629 megjelent cikkből 452 volt besorolható negatív viszonyulást tartalmazó írásként, 177 volt semlegesnek minősíthető. A szerzői magatartást hónapok szerinti bontásban, napilaponként az 5. táblázat tartalmazza.

5. táblázat

**Megjelent cikkek számának szerzői magatartás alapján történő alakulása
hónapok szerinti bontásban (Negatív - N; Semleges - S)**

Időszak	Szerzői magatartás											
	Adevarul		Cotidianul		Curentul		Evenimentul Zilei		Összesen			
	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	Összes	

Június	45	6	14	3	40	2	13	1	112	12	124
Július	31	13	14	8	34	2	8	2	87	25	112
Augusztus	9	6	10	6	14	0	8	0	41	12	53
Szeptember	5	4	5	5	12	3	1	2	23	14	37
Október	27	14	17	6	26	1	10	4	80	25	105
November	12	12	6	2	19	1	6	3	43	18	61
December	7	6	7	11	13	7	1	3	28	27	55
Január	6	14	1	5	18	3	2	4	27	26	53
Február	3	10	0	1	6	4	2	3	11	18	29
Összes	145	85	74	47	182	23	51	22	452	177	629

Ha a szerzői magatartást vizsgáljuk, az elemzett periódusban itt is megfigyelhető egyfajta elmozdulás a negatív-semleges tengely mentén az utóbbi javára. Ez az elmozdulás egyértelműen nyomon követhető, ha megvizsgáljuk a negatív, illetve semleges cikkek arányának napilapok szerinti időbeli alakulását.

6. táblázat

**Megjelent cikkek arányának szerzői magatartás alapján történő besorolása
hónapok szerinti bontásban (Negatív - N; Semleges - S)**

Időszak	Szerzői magatartás									
	Adevarul		Cotidianul		Curentul		Evenimentul Zilei		Összes	
	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S
Június	88,24	11,76	82,35	17,65	95,24	4,76	92,86	7,14	90,32	9,68
Július	70,45	29,55	63,64	36,36	94,44	5,56	80,00	20,00	77,68	22,32
Augusztus	60,00	40,00	62,50	37,50	100,00	0,00	100,00	0,00	77,36	22,64
Szeptember	55,56	44,44	50,00	50,00	80,00	20,00	33,33	66,67	62,16	37,84

Október	65,85	34,15	73,91	26,09	96,30	3,70	71,43	28,57	76,19	23,81
November	50,00	50,00	75,00	25,00	95,00	5,00	66,67	33,33	70,49	29,51
December	53,85	46,15	38,89	61,11	65,00	35,00	25,00	75,00	50,91	49,09
Január	30,00	70,00	16,67	83,33	85,71	14,29	33,33	66,67	50,94	49,06
Február	23,08	76,92	0,00	100,00	60,00	40,00	40,00	60,00	37,93	62,07
Összes	63,04	36,96	61,16	38,84	88,78	11,22	69,86	30,14	71,86	28,14

Míg júniusban a vizsgált napilapokban megjelent cikkek döntő többségét negatív szerzői magatartás jellemezte (90,32%), ez a vizsgált időszak folyamán fokozatosan, jelentős mértékben csökkent, februárban a megjelenő cikkeknek csupán 37,93%-ára volt negatív szerzői magatartás jellemző. Bár a júniusban mért negatív arány a továbbiakban egy hónap esetén sem fordul elő, a júliustól mért 70% körüli negatív arány szintjéről reális elmozdulás csak novembertől következik be, a Velencei Bizottság jelentését követően. Ha az egyes napilapokra jellemző szerzői magatartást vizsgáljuk, a Curentul az egyetlen, amely esetén a cikkek döntő hányada a vizsgált időszak végéig negatív hangvételű marad - erre az elemzés harmadik szempontjánál még visszatérek.

Ez az időbeli elmozdulás nagyon jól nyomon követhető, ha a megjelent cikkek szerzői magatartás szerint történő besorolásának alakulását hónapok szerinti bontásban vizsgáljuk meg - lásd 2-es és 3-as ábrát.

2. ábra: Negatív szerzői magatartás napilapok szerinti alakulása

3. ábra: Semleges szerzői magatartás napilapok szerinti alakulása

Ha a szerzői magatartás alakulásának időbeli vizsgálatát a cikkek összességére nézve végezzük el, megállapíthatjuk, hogy míg a vizsgálat kezdetén a negatív hangvételű cikkek aránya messze felülmúlja a semleges cikkekét, a negatív és a semleges hangvételű cikkek aránya fokozatosan közeledik egymáshoz, februárban pedig már a semleges szerzői magatartás jellemző az írások többségére. A szerzői magatartás időbeli alakulását a cikkek összességére nézve a 4. ábra mutatja be.

4. ábra: Szerzői magatartás időbeli alakulása - arányban kifejezve

A vizsgálat harmadik szempontját a megjelent cikkek kulcsszó szerinti besorolása jelentette. Az adott periódusban megjelent 629 cikkből 318 esetén volt lehetséges valamilyen kulcsszó szerinti besorolás. A cikkek napilapokra bontott, kulcsszavak szerinti besorolását a 7. táblázat tartalmazza.

7. táblázat

Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása - számbeli érték

Időszak	Kulcsszavak	Kulcsszavak

	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus	
Adevarul	24	15	6	30	26	8	109
Cotidianul	21	10	7	7	6	18	69
Curentul	17	12	14	30	23	10	106
Evenimentul Zilei	7	4	7	5	8	3	34
Összes	69	41	34	72	63	31	318

Az elemzés szempontjából a négy napilapban megjelenő cikkekben a különböző témákra fektetett hangsúlyt a cikkek kulcsszavak szerinti besorolásának egymáshoz viszonyított aránya pontosabban kifejezi - a 8. táblázat azt tartalmazza, hogy a négy napilap esetén a különböző témák milyen arányban vannak reprezentálva.

8. táblázat

Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása - arányban kifejezve

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Adevarul	22,02	13,76	5,50	27,52	23,85	7,34
Cotidianul	30,43	14,49	10,14	10,14	8,70	26,09
Curentul	16,04	11,32	13,21	28,30	21,70	9,43
Evenimentul Zilei	20,59	11,76	20,59	14,71	23,53	8,82
Összes	21,70	12,89	10,69	22,64	19,81	12,26

A vizsgált napilapok közül a kedvezménytörvény területen kívüli hatályát, valamint a "revizionista álmod" leginkább a Cotidianul hangsúlyozza (a besorolt cikkek 30,43% -a épít a területen kívüliség, 26,09% -a a revizionizmus témájára), a diszkriminatív elemeket (13,76%), a konzultáció hiányát (27,52%), és az EU normákkal való összeférhetetlenséget (23,85%) a négy orgánus közül leginkább az Adevarul emeli ki. A magyarosítás vádjá leggyakrabban az Evenimentul Zilei (besorolt cikkek 20,59% -a) hasábjain lát napvilágot.

A cikkekben szereplő kulcsszavak napilapok szerinti arányának alakulását mutatja be az 5. ábra. Ennek alapján az egyes napilapok által leggyakrabban tematizált kérdések a besorolható cikkekben: Adevarul: konzultáció hiánya - 27,52%, Cotidianul: konzultáció hiánya - 28,30%, Curentul: területen kívüliség - 30,43%, Evenimentul Zilei: a törvény EU normákkal való összeférhetetlensége - 23,53%.

5. ábra: Megjelent cikkek kulcsszó szerinti megoszlása napilaponként

Az alábbiakban bemutatom az egyes napilapokban megjelenő témák arányát napilaponként, hónapok szerinti bontásban, illetve azt, hogy az egyes témák időbeli aránya hogyan alakul.

9a. táblázat

Adevarul - Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása hónapok szerint

Idôszak	Kulcsszavak						
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus	Kulcsszavak
Június	11,11	13,89	5,56	30,56	30,56	8,33	100,00
Július	3,57	10,71	0,00	46,43	32,14	7,14	100,00
Augusztus	0,00	0,00	40,00	20,00	20,00	20,00	100,00
Szeptember	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	50,00	100,00
Október	50,00	25,00	6,25	6,25	6,25	6,25	100,00
November	35,71	7,14	0,00	28,57	28,57	0,00	100,00
December	80,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Január	66,67	0,00	33,33	0,00	0,00	0,00	100,00
Február	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

9b. táblázat

Adevarul - Megjelent cikkekben a kulcsszavak arányának havi alakulása

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	16,67	33,33	33,33	36,67	42,31	37,50
Július	4,17	20,00	0,00	43,33	34,62	25,00
Augusztus	0,00	0,00	33,33	3,33	3,85	12,50
Szeptember	0,00	6,67	0,00	0,00	0,00	12,50
Október	33,33	26,67	16,67	3,33	3,85	12,50
November	20,83	6,67	0,00	13,33	15,38	0,00
December	16,67	6,67	0,00	0,00	0,00	0,00
Január	8,33	0,00	16,67	0,00	0,00	0,00
Február	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Az Adevarul hasábjain megjelent cikkek döntő hányada a kedvezménytörvény elfogadását közvetlenül követő periódusban volt besorolható valamely kulcsszó szerint - ez minden napilap esetén megfigyelhető az adott újsághoz tartozó "b" táblázatból. Az Adevarul esetén a vizsgált periódus kezdetén a cikkek döntő hányada a konzultáció hiányát és a törvénynek az Európai Unió normákkal való összeférhetlenségét hangsúlyozza, mindkét téma lekerül a napirendről a Velencei Bizottság jelentésének közzétételével. A Velencei Bizottság jelentésével túlsúlyba kerül a hírszerű, általam nem besorolt cikkek száma.

10a. táblázat

Cotidianul - Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása hónapok szerint

Időszak	Kulcsszavak						
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus	Kulcsszavak
Június	45,45	9,09	9,09	36,36	0,00	0,00	100,00
Július	40,00	13,33	6,67	13,33	6,67	20,00	100,00

Augusztus	22,22	33,33	11,11	0,00	0,00	33,33	100,00
Szeptember	40,00	0,00	0,00	0,00	20,00	40,00	100,00
Október	33,33	8,33	16,67	8,33	16,67	16,67	100,00
November	14,29	14,29	0,00	0,00	28,57	42,86	100,00
December	12,50	12,50	25,00	0,00	0,00	50,00	100,00
Január	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	50,00	100,00
Február	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

10b. táblázat

Cotidianul - Megjelent cikkekben a kulcsszavak arányának havi alakulása

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	23,81	10,00	14,29	57,14	0,00	0,00
Július	28,57	20,00	14,29	28,57	16,67	16,67
Augusztus	9,52	30,00	14,29	0,00	0,00	16,67
Szeptember	9,52	0,00	0,00	0,00	16,67	11,11
Október	19,05	10,00	28,57	14,29	33,33	11,11
November	4,76	10,00	0,00	0,00	33,33	16,67
December	4,76	10,00	28,57	0,00	0,00	22,22
Január	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	5,56
Február	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

A Cotidianul a vizsgált periódus kezdetén szintén a konzultáció hiányát emeli ki, mellette jelentős szerepet kap a törvény területen kívüliségét hangsúlyozó cikkek aránya, ezek a témák, akárcsak a törvény Európai Unió normákkal való összeférhetlenségére építő cikkek, a Velencei

Bizottság jelentését követően nem szerepelnek napirenden.

11a. táblázat

Curentul - Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása hónapok szerint

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kivüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	12,90	12,90	16,13	9,68	29,03	19,35
Július	4,00	0,00	20,00	52,00	20,00	4,00
Augusztus	16,67	0,00	16,67	66,67	0,00	0,00
Szeptember	25,00	0,00	12,50	25,00	12,50	25,00
Október	0,00	35,71	0,00	28,57	28,57	7,14
November	10,00	10,00	0,00	40,00	40,00	0,00
December	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Január	75,00	12,50	12,50	0,00	0,00	0,00
Február	50,00	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00

11b. táblázat

Curentul - Megjelent cikkekben a kulcsszavak arányának havi alakulása

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kivüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	23,53	33,33	35,71	10,00	39,13	60,00
Július	5,88	0,00	35,71	43,33	21,74	10,00
Augusztus	5,88	0,00	7,14	13,33	0,00	0,00
Szeptember	11,76	0,00	7,14	6,67	4,35	20,00

Október	0,00	41,67	0,00	13,33	17,39	10,00
November	5,88	8,33	0,00	13,33	17,39	0,00
December	5,88	8,33	0,00	0,00	0,00	0,00
Január	35,29	8,33	7,14	0,00	0,00	0,00
Február	5,88	0,00	7,14	0,00	0,00	0,00
Összesen	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00

A vizsgált periódus kezdetén a Curentul a kedvezménytörvény kapcsán az Európai Uniós normák sérelmét és a revizionizmust emeli ki leginkább. Egyébként a Curentulban jelenik meg a legtöbb revizionizmust hangsúlyozó cikk. A július-november közti időszakban kiemelkedik a konzultáció hiányát hangsúlyozó cikkek száma, de ez a téma, akárcsak az Európai Uniós normák sérelme, novembert követően lekerül a napirendről.

12a. táblázat

Evenimentul Zilei - Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása hónapok szerint

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kivüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	00,00	14,29	42,86	14,29	28,57	0,00
Július	14,29	14,29	14,29	28,57	28,57	0,00
Augusztus	20,00	0,00	0,00	40,00	0,00	40,00
Szeptember	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00
Október	20,00	0,00	40,00	0,00	20,00	20,00
November	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
December	0,00	50,00	0,00	0,00	50,00	0,00
Január	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Február	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00

12b. táblázat

Evenimentul Zilei - Megjelent cikkekben a kulcsszavak arányának havi alakulása

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	0,00	14,29	42,86	14,29	28,57	0,00
Július	14,29	14,29	14,29	28,57	28,57	0,00
Augusztus	20,00	0,00	0,00	40,00	0,00	40,00
Szeptember	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00
Október	20,00	0,00	40,00	0,00	20,00	20,00
November	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
December	0,00	50,00	0,00	0,00	50,00	0,00
Január	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Február	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Az Evenimentul Zilei esetén a kedvezménytörvény kapcsán megjelent cikkek viszonylag kis hányada volt besorolható valamilyen kulcsszó szerint, és e napilap esetén nem mutatható ki a kedvezménytörvényhez kapcsolódó politikai történésekhez köthető témaválasztás a megjelent cikkekben.

Ha az összes megjelent cikket vizsgáljuk, külön figyelmet érdemel, hogy a napilapokban megjelent cikkek tematikája hogyan változik a vizsgált időszak folyamán. A megjelenő témák részletes, hónapok szerinti bontását a 13. táblázat tartalmazza.

13. táblázat

Megjelent cikkek kulcsszavak alapján történő besorolása hónapok szerint

Időszak	Kulcsszavak					
	Területen kívüliség	Diszkrimináció	Magyarosítás	Konzultáció hiánya	EU normák	Revizionizmus
Június	18,84	26,83	32,35	26,39	34,92	23,08
Július	13,04	14,63	20,59	41,67	26,98	15,38
Augusztus	5,80	7,32	11,76	9,72	1,59	15,38

Szeptember	5,80	2,44	2,94	2,78	6,35	12,82
Október	18,84	24,39	14,71	8,33	12,70	12,82
November	14,49	7,32	0,00	11,11	15,87	7,69
December	8,70	9,76	5,88	0,00	1,59	10,26
Január	13,04	4,88	5,88	0,00	0,00	2,56
Február	1,45	2,44	5,88	0,00	0,00	0,00
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Megfigyelhető, hogy a törvény területen kívüli hatályát hangsúlyozó íráskor kisebb-nagyobb intenzitással a periódus egészén végigvonulnak, bár decembertől kezdődően ez a jelenség csökkenő tendenciát mutat. A januárban jelentkező magas arány elsősorban a Curentulban megjelent cikkeknek tulajdonítható, mivel a lap azzal vádolja az RMDSZ-t, hogy megszegi a magyar-román egyetértési nyilatkozatot, és Románia területén alkalmazza a kedvezménytörvényt, ami - véleményük szerint - a jogszabály extrateritoriális jellegét támasztja alá. A jogszabály diszkriminatív jellegének hangsúlyozása erőteljes a vizsgált időszak kezdetén, illetve a Velencei Bizottság jelentését közvetlenül megelőzően és követően, decemberben ismét enyhén emelkedve, ezáltal mintegy "előkészítve" a magyar-román egyetértési nyilatkozatot, hiszen ennek aláírását követően a román közvélemény úgy értékeli, hogy sikerült semlegesíteni a kedvezménytörvénnyel kapcsolatos egyik leghangsúlyosabb kifogást. A magyar államot a kedvezménytörvény elfogadását követően a román állam azzal vádolta, hogy a törvényt a szomszédos államokkal való előzetes konzultáció nélkül hozta meg, megszegve ezáltal a jóhiszeműség és a jószomszédság elvét. Nem véletlen hát, hogy ez a téma a legintenzívebben a törvény elfogadását követő közvetlen időszakokra a legjellemzőbb, később gyakorlatilag eltűnik a napirendről. Ugyanilyen logikát követ azon téma hangsúlyozása, miszerint a kedvezménytörvény nincs összhangban az európai normákkal és jogszabályokkal, ez a téma a Velencei Bizottság jelentését követően már egyetlen újságra sem jellemző. A magyarosítás és a revizionizmus a legélénkebben a törvény elfogadásakor jelentkezik, ez a két állam közti tárgyalások megkezdésével, illetve a törvény gyakorlatba ültetését szabályozó dokumentumok megjelenésével szintén eltűnik a napirendről.

Következtetések

A 2001. június és 2002. február közti időszakban összesen 629 kedvezménytörvénnyel kapcsolatos cikk jelent meg. Ha a különböző napilapokban, az egyes időszakokban megjelenő cikkek arányát vizsgáljuk, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a kedvezménytörvény a sajtó számára csak akkor téma, ha az a politikai közélet napirendjén is szerepel. Ha az egyes napilapokban megjelenő cikkek arányának időbeli alakulását követjük nyomon, az adatok fényében kimutatható, hogy a téma napirenden tartása nem a román és a magyar kormány közti tárgyalások és megegyezés kérdése, hanem annak függvénye, hogy milyen az illető napilap kormánypárthoz való viszonya.

Összességében elmondható, hogy a kedvezménytörvény kérdéséhez való viszonyulás Romániában alapvetően a vélt vagy valós nemzeti érdekekhez való viszony alapján történt, ennek következtében a lapok természetes belpolitikai irányultságát, mely a kormány-ellenzék dichotómián alapul, felülírta a nemzeti érdekhez való viszony. Ezzel magyarázható, hogy a lapok egységesen elutasítják a kedvezménytörvényt, az árnyalatok ezen belül értelmezhetők, és a lapok közti különbség csak akkor válik hangsúlyosabbá, amikor az Orbán-Nastase egyetértési nyilatkozat aláírásával - ez lévén kormánydöntés - a kedvezménytörvény is a kormány-ellenzék dichotómia, a természetes belpolitikai opciók részévé válik. Az egyetértési nyilatkozat aláírásával a kedvezménytörvény lekerül a napirendről, a lefele tendáló érdeklődést hangsúlyozza a szerzői magatartás alakulása is, hiszen a kedvezménytörvény elfogadásakor a nemzeti érdek egységes elutasításra készíti a sajtót, ez a fajta negatív magatartás fokozatosan csökken, majd decembertől túlsúlyba kerülnek a tárgyyszerű, semleges hangvételű cikkek.

A lapok természetes belpolitikai irányultsága csak az egyetértési nyilatkozat aláírása körül érhető tetten, hiszen ez különböző értékelést váltott ki a kormány és a kormányhoz közeli lapok, illetve az ellenzék és az ellenzéki lapok körében, ez az a pont, ahol a kedvezménytörvény megítélése nemzeti kérdésből belpolitikai kérdéssé válik.

Jegyzetek

¹ Forrás: Biroul Român de Audit al Tirajelor - <http://www.brat.ro>

² A sajtóorgánumok politikai irányultság szempontjából legelősebben a 2000-es választási kampányban megjelent

cikkek alapján különíthetők el; míg az Adevarul nagyrészt kiegyensúlyozottan, a Cotidianul és a Curentul hangsúlyozottan negatívan viszonyul a PDSR-hez, Ion Iliescuhoz és Corneliu Vadim Tudorhoz. Forrás: Agentia de Monitorizare a Presei - Academia Catavencu: *Presa în campania electorala, Raport de monitorizare - alegerile parlamentare si prezidentiale din 2000*, <http://www.mma.ro>.

3 European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Strasbourg, 22 October 2001 (CDL-INF (2001) 19) "Report on the preferential treatment of national minorities by their kin-state" adopted by the Venice Commission at its 48th Plenary Meeting (Venice, 19/20 October 2001).

4 Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Hungary and the Government of Romania Concerning the Law on Hungarians Living in Neighboring Countries and Issues of Bilateral Cooperation, Budapest, 22nd of December 2001.

5 Bodó Barna a *Hiányzó státusdiskurzus* című tanulmányában a semleges és negatív mellett az "elfogadó" kategóriát is használja, jelen tanulmányban az elfogadó és semleges kategóriát egy, "semleges" kategóriába összevonva értelmezem. In *Romániai Magyar Évkönyv*, Kolozsvár, 2002, Polis.

6 A 2000-es parlamenti választásokat követően a Szociáldemokrata Párt (PSD) kisebbségi kormányt alakít a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) támogatásával.

7 Ettől abban az esetben tértem el, ha például egy újság az RMDSZ-t azzal vádolta, hogy a kedvezménytörvény gyakorlatba ültetésének segítségével a törvény területen kívüli jellegét szabályozó jogszabályokat megsérti.

8 Ez a módszer ismét nehézséget jelentett a Cotidianul esetén. Előfordult, hogy egy adott cikk megírásában két fő szempont dominált, viszont ezt nem sorolhattam be két külön cikknek, mivel vagy azonos szerzőtől származtak, vagy több szerző írt alá, a részek világos behatárolása nélkül.

9 Az extraterritorialitás meghatározásánál Varga Attila értelmezését használtam. Ennek alapján a területen kívüliség állapotának bekövetkezéséhez két feltételnek kell egyidejűleg teljesülnie: "szükséges egyrészt egy olyan jogszabály, mely hatásában kiterjed más államban élő személyekre és szervezetekre, esetleg hatóságokra, másrészt ezáltal megszűnne az adott állam joghatósága az illető személyekre, szervezetekre, hatóságokra, azok tevékenységére". Lásd Varga Attila: *Jogalkotási szempontok és politikai kifogások (80-81 p.)* In *A státustörvény. Előzmények és következmények*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2002.

10 Varga: *i. m.* 82 p.

11 Ez az egyik rendelkezés, amelyet Romániára nézve megszüntet a 2001. december 22-én Orbán Viktor magyar és Adrian Nastase román miniszterelnök által Budapesten aláírt két kormány közötti egyetértési nyilatkozat.

12 Egyes roma vezetők például azon félelmüknek adtak hangot, hogy a kedvezménytörvény biztosította jogok elvonhatják, "magyarosíthatják" szervezeteik tagjait.

13 Mint ismeretes, a román állam kezdeményezésére egy, az Európa Tanács neves nemzetközi jogászokból álló független, a köztudatban Velencei Bizottsággént ismert testülete elemezte a magyar kedvezménytörvényt, és ezt követően jelent meg 2001. október 19-én a Velencei Bizottság jelentése, amely a kedvezménytörvény egyes rendelkezéseinek az Európai Unió jogrendhez történő módosítására tett javaslatot.

14 2002. január 21-én kezdték meg működésüket Romániában a kedvezménytörvény gyakorlatba ültetését segítő tájékoztató irodák, január 23-án a román kormány által létrehozott szakértői bizottság megkezdte a kedvezménytörvénnyel kapcsolatban aláírt magyar-román egyetértési nyilatkozat betartásának ellenőrzését.

- [Varga E. Árpád: A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól](#)
- [Benedek Gyula: Vélemény Varga E. Árpád A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól c. tanulmányáról](#)
- [Horváth István: A migráció hatása a népesség előszámítására](#)
- [Kiss Tamás: A népességfogyás "kontextusa" - válasz Varga E. Árpád vitaindító tanulmányára -](#)
- [Sebők László: Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához](#)
- [Szilágyi N. Sándor: Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra](#)
- [Veres Valér: A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról](#)
- [Dr. Görömbei Sára: Demográfiai kutatás a kárpát-medencei magyarság fogyásának okairól](#)
- [Rónai András: Erdély népességi viszonyai](#)
- [Vita Sándor: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás kötetében](#)

- Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben
- Dr. Oberding József György: Adatok az erdélyi magyar középosztály termeléséhez
- Dr. Kovács Alajos: A nemzetiségi statisztika problémája
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság nem szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján
- Rostás Zoltán: Előszó A. Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához* c. írásához
- Anton Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához*
- Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportja (Jarábik Balázs, Csirik Zsolt, Gál Gábor): Memorandum: a Szlovák Köztársaság által a magyar kedvezménytörvény módosításához kidolgozott jegyzék jogi elemzése
- Richard Jenkins: Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom
- Horváth Réka: Az RMDSZ céljainak változása az elmúlt tizenkét év során
- Veress Emőd: A prefektusi tisztség az önkormányzati rendszerben és az alkotmánybírói gyakorlatban
- Császár Melinda: A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban
- Kádár Magor: Az érem másik oldala: a státustörvény az erdélyi román köztudatban és a román nyelvű írott sajtóban

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék